

หลักคำสอนเชิงปรัชญาศาสนาพราหมณ์-ฮินดู Philosophical doctrines of Brahmin-Hinduism

สมเพลิน ชนะพจน์, Somploen Chanapoj¹

E-mail: Chnu0505@gmail.com

สรวิชัย วงษ์สะอาด, Sorawit Wongsaaard²

E-mail: wongsaardsorawit@gmail.com

Received: June 13, 2024 Revised: July 4, 2024

Accepted: July, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “หลักคำสอนเชิงปรัชญาศาสนาพราหมณ์-ฮินดู” เริ่มต้นจากการเกิดขึ้นของชนชาติอารยัน และเกิดวิวัฒนาการทางความเชื่อในสังคมแต่ละยุคแตกต่างกัน พระพรหมได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าสูงสุดตลอดกาล คัมภีร์พระเวทเป็นคัมภีร์หลัก พราหมณ์เป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ คำสอนสำคัญเรื่องหลักอาศรม ๔ หลักการปฏิบัติระหว่างบุคคล หลักปรมาตมและหลักโมกษะ แนวคิดเชิงปรัชญาจากลัทธิครูทั้ง ๖ คือ ลัทธิินยยะ ลัทธิไวเศิกะ ลัทธิสงขยะ ลัทธิโยคะ ลัทธิมีมangsaและลัทธิเวทานตะ มีความเชื่อเรื่องพรหมันและโมกษะ ตามหลักคำสอนเชิงปรัชญาศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

คำสำคัญ: ปรัชญา, คำสอน, ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู.

Abstract

This article aims to investigate the philosophical teachings of Brahmin-Hinduism, starting from the emergence of the Aryan civilization and the evolution of belief systems in different societal epochs.

¹ สมเพลิน ชนะพจน์, นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Brahman is revered as the ultimate deity throughout the ages. The Vedas are the primary scriptures, with Brahman serving as the intermediary between gods and humans. Key teachings include the four principles of conducts, the principles of conduct between individuals, the principles of Paramatman and principles of liberations. Philosophical concepts from the six schools of thought, namely Nyaya, Vaisheshika, Samkhya, Yoga, Mimamsa, and Vedanta, encompass beliefs regarding Brahman and in accordance with the philosophical teachings of Brahmin-Hinduism.

Keywords: Philosophy, Doctrines, Brahmin-Hinduism

บทนำ

ความสงสัยใคร่รู้ของมนุษย์ต่อสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ความสงสัยใคร่รู้นั้นบ่งชี้ถึงอาการของการสงสัยในภาวะแห่งธรรมชาติที่มีการแปรปรวนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ในอดีตมนุษย์ไร้ซึ่งคำตอบว่าเพราะเหตุใดธรรมชาติจึงเปลี่ยนแปลง และภาวะการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นโดยสาเหตุใด สิ่งนี้จึงนำไปสู่การขบคิดเพื่อหาคำอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ดังนั้น การตั้งคำถามแรก ๆ ต่อสรรพสิ่งที่มนุษย์ จึงมีนัยเพ่งพิจารณาไปยังสิ่งภายนอกตัว เช่น ปฐมธาตุคืออะไร ใครอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มนุษย์เป็นสิ่งถูกสร้างหรือไม่ เป็นต้น คำถามเหล่านี้ก่อความงุนงงและนำไปสู่ความขัดแย้งในเชิงความคิดถึงภาวะการมีตัวตนของมนุษย์ในโลกแห่งปรากฏการณ์ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นปัจจัยให้แนวคิดเชิงศาสนาและแนวคิดเชิงปรัชญาก่อตัวขึ้น แม้จะระหว่างแนวคิดเชิงศาสนากับแนวคิดเชิงปรัชญาจะมีท่าทีต่อการอธิบายปรากฏการณ์ของโลกที่แตกต่างกัน แต่จุดร่วมประการหนึ่งคือความต้องการที่จะคลี่คลายความสงสัยใคร่รู้ของมนุษย์ต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นรอบตัว

เพราะเหตุนี้ ศาสนาสามารถจัดจำแนกประเภทออกได้หลายหลายรูปแบบ เช่น ศาสนาโลก ศาสนาประจำเผ่า ศาสนาตายแล้ว ศาสนาที่ยังไม่ตาย ฯลฯ ในทำนองเดียวกัน แนวคิดเชิงปรัชญาก็สามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้เช่นกัน อาทิ อภิปรัชญา ญาณวิทยา คุณวิทยา เป็นต้น โดยทั้งศาสนาและปรัชญาต่างก็มีเป้าหมายของการศึกษาลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ ๑) ว่าด้วยเรื่องวิธีการเข้าถึงความจริง ๒) ว่าด้วยเรื่องเส้นทางเข้าถึงความจริง และ ๓) ว่าด้วยเรื่องเป้าหมายสูงสุดคือความจริง ด้วยความสอดคล้องสัมพันธ์นี้เอง จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่ทำให้ผู้เขียนเกิดความต้องการในการศึกษาแนวคิดทางศาสนาในมิติเชิงปรัชญา ถึงความสอดคล้องระหว่างแนวคิดคำสอนทางศาสนากับแนวคิดคำสอนเชิงปรัชญา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาได้ตามหลักการใช้เหตุผลตามกรอบคิดทางปรัชญา ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงขอกำหนดกรอบบทความวิชาการนี้ ด้วยการเลือกศึกษาแนวคิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นแนวคิดกรณีศึกษา ผ่านการวิเคราะห์หลักคำสอนเพื่อหาความสัมพันธ์กับแนวคิดเชิงปรัชญา โดยผู้เขียนขอกำหนดกรอบประเด็นศึกษาวิวัฒนาการของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หลักคำสอนทางศาสนาในคัมภีร์พระเวทรวมถึงแนวคิดในปรัชญาพราหมณ์ ๖ ลัทธิ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตีความเชิงเอกสารตามลำดับ

วิวัฒนาการและความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

วิวัฒนาการและความเป็นมาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ถือว่าเป็นลัทธิความเชื่อของมนุษย์อันมีหลักคือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมัตถ์ประการหนึ่ง แสดงธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิที่กระทำตามความเห็นหรือคำสั่งหรือตามคำสอนในความเชื่อนั้น ๆ³ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จัดว่ามีคุณลักษณะตามนิยามคำศานากำหนด เพราะมีหลักคำสอนทั้งในระดับทางโลกและทางธรรม รวมถึงมีการประกอบพิธีกรรมอันซับซ้อนด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อการเอาอกเอาใจเทพเจ้าให้มนุษย์ได้รับความคุ้มครองตามความปรารถนา ทั้งนี้ แนวคิดทางตะวันออก ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญมาก เรียกได้ว่าเป็นต้นธารทางความคิดในทางศาสนาและปรัชญาตะวันออกหลายสำนัก โดยเฉพาะศาสนา ลัทธิ และสำนักปรัชญาที่มีจุดกำเนิดในประเทศอินเดีย (ชมพูทวีป) ประเวศ อินทองปาน กล่าวไว้ว่า แนวคิดศาสนาพราหมณ์-ฮินดูส่งอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพุทธปรัชญาทั้งก่อนและหลังพุทธกาล⁴ จากคำกล่าวทำให้ทราบว่า แม้แต่พระพุทธศาสนาก็ยังได้รับอิทธิพลทางความคิดมาประยุกต์ใช้กับคำสอน ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงขออธิบายวิวัฒนาการของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จัดว่าเป็นศาสนาประเภทพหุเทวนิยม หมายถึง มีความเชื่อในพระเจ้ามากกว่า ๒ องค์ อีกทั้ง ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ยังจัดเป็นศาสนาประจำเผ่า หมายถึง ศาสนิกชนผู้นับถือส่วนใหญ่พำนักอยู่ในประเทศอินเดีย ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงมิได้จัดเป็นศาสนาโลกอย่างพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่หากเปรียบเทียบในเชิงความเก่าแก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จัดเป็นศาสนาที่เก่าแก่ศาสนาหนึ่งของโลกที่มีอายุยืนยาวนานมากกว่า ๕,๐๐๐ ปี ในแต่ละยุค⁵ ได้แก่

๑) ยุคอารยัน ในยุคนี้ เป็นยุคก่อนพุทธศักราชไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ ปี ดินแดนชมพูทวีปมีชาวอารยัน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยกลุ่ม ๑ ตั้งรกรากบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุอินเดีย จนภายหลังได้คำว่าสินธุได้แผลงมาเป็นฮินดูและฮินดู ตามลำดับ กลุ่ม ๒ ตั้งรกรากอยู่ในดินแดนเปอร์เซีย ซึ่งทั้ง ๒ กลุ่ม มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าสูงสุดแตกต่างกัน โดยชาวอารยันอินเดียนับถือพระอินทร์หรืออินทียะในฐานะเทพเจ้าสูงสุด ส่วนชาวอารยันเปอร์เซียนับถืออหุระ (Ahura) เป็นเทพเจ้าสูงสุด อย่างไรก็ตาม ก่อนการเข้าตั้งรกรากในดินแดนอินเดีย ชาวอารยันได้ทำการขับไล่ชนพื้นเมืองดั้งเดิม เรียกว่า ชาวดราวิเดียนให้ถอยร่นลงไปในทางใต้ของดินแดนอินเดีย แนวคิดเรื่องวรรณะจึงเริ่มถือกำเนิดขึ้นในช่วงยุคอารยัน โดยชาวอารยันแบ่งวรรณะของกลุ่มตนออกเป็น ๓ วรรณะสูง ได้แก่ ๑) วรรณะพราหมณ์ (นักบวช) ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมและเป็นทางผ่านในการติดต่อกับเทพเจ้า ๒) วรรณะกษัตริย์ (นักรบ) ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน

³ ราชบัณฑิต, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๐๐.

⁴ ประเวศ อินทองปาน, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๒๐.

ราชอาณาจักร และ ๓) วรรณะไวศยะ (พ่อค้า) ทำหน้าที่ประกอบอาชีพตามถนัด นอกจากนี้ ยังมีอีก ๑ วรรณะที่ต่ำที่สุด คือ วรรณะศูทร (กรรมกร) ทำหน้าที่ทำงานที่ใช้แรงงาน โดยการกำหนดแนวคิดวรรณะนี้ สันนิษฐานได้ว่า อาจด้วยเหตุผลที่ชาวอารยันที่ไม่ต้องการให้ชาวดราวิเดียนได้มีโอกาสเข้ามาปะปนกับเชื้อสายของตน จึงกีดกันชาวดราวิเดียนมิให้มีอำนาจทางการเมืองและสังคม ทว่าสิ่งหนึ่งที่ชาวอารยันได้รับอิทธิพลจากชาวดราวิเดียน คือการยอมรับนับถือในธรรมชาติด้วยการกราบไหว้สิ่งวอนบรวงสรวงและทำการพิธีกรรมต่าง ๆ โดยชาวอารยันนับถือเทพเจ้าตามธรรมชาติ ๔ องค์ คือ ๑) พระอินทร์ คือเทพเจ้าผู้บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างในโลกให้สำแดงขึ้น ๒) พระวรุณ คือเทพเจ้าผู้บันดาลความเย็นและชุ่มชื้น ๓) พระสวาหิตรี คือเทพเจ้าผู้ให้ความร้อนและแสงสว่าง ๔) พระยม คือเทพเจ้าผู้ผลาญชีวิตมนุษย์และสัตว์ ด้วยเหตุนี้ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจึงสามารถจัดกลุ่มได้อีก ๒ ประเภท เรียกว่า ศาสนาประเภทธรรมชาตินิยม เนื่องด้วยให้ความเคารพบูชาในธรรมชาติอย่างสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าสรรพสิ่งล้วนมีวิญญาณสิงสถิต เช่น ในต้นไม้ แม่น้ำ ไฟ เป็นต้น จึงสามารถจัดได้ว่าเป็นศาสนาประเภทวิญญาณนิยมอีกประเภท

๒) ยุคพระเวท ในยุคนี้ ช่วง ๑,๕๐๐ – ๖๐๐ ปีก่อนคริสตกาล เป็นช่วงเวลาที่เกิดการพัฒนาแนวคิดแบบวิญญาณนิยมที่ยกย่องวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวถูกพัฒนาไปสู่แนวคิดใหม่ เรียกว่า พหุเทวนิยม หมายถึง มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหลายองค์กว่า ๓,๓๓๘ องค์ และยุคพระเวทถือเป็นจุดเริ่มต้นของศาสนาพราหมณ์ แต่ยังไม่ใช้คำว่าฮินดูต่อท้าย และถือว่าเป็นยุคที่ให้กำเนิดคัมภีร์สำคัญทางศาสนา เรียกว่า พระเวท มี ๓ ฉบับดั้งเดิม ได้แก่ รุคเวท ยชุรเวท และสามเวท อย่างไรก็ตาม ยุคพระเวทศาสนาพราหมณ์เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องการนับถือเทพเจ้า สังเกตได้จากการแบ่งประเภทของเทพเจ้าที่ดำรงอยู่ทั่วไปในธรรมชาติมาสู่การจัดลำดับชั้นของเทพเจ้า ซึ่งการจัดลำดับชั้นมีรายละเอียด ดังนี้ ๑) เทพเจ้าบนพื้นโลก เช่น พระอัคนี พระยม พระพฤหัส เป็นต้น ๒) เทพเจ้าบนอากาศ เช่น พระอินทร์ พระวายุ พระมารุต เป็นต้น และ ๓) เทพเจ้าบนสวรรค์ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระวรุณ เป็นต้น นอกจากนี้ ยุคพระเวทตอนต้น พระอินทร์ยังได้รับการยกย่องให้เป็นเทพเจ้าสูงสุด โดยเฉพาะในด้านการสงคราม ซึ่งหากแม่ทัพเมืองใดจะออกศึกสงครามก็จำเป็นต้องบรวงสรวงพระอินทร์ และเป็นที่มาของพิธีกรรมถวายน้ำโสม (สุรา) แก่พระอินทร์ แต่ในท้ายที่สุด ยุคพระเวทได้สิ้นสุดลงเมื่อเหล่าพราหมณ์ซึ่งมีอำนาจมากในระบบสังคมฮินดู อันเนื่องจากรับหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ ได้ยกย่องเทพเจ้าองค์ใหม่ขึ้นแทนที่พระอินทร์ คือพระพรหมให้เป็นเทพเจ้าสูงสุด ฉะนั้น ประเภทของศาสนาพราหมณ์จึงเกิดเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดแบบพหุเทวนิยมสู่แนวคิดแบบอติเทวนิยม หมายถึง การยกย่องเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพิเศษเหนือเทพเจ้าองค์ใด ๆ ต่อมาภายหลัง ศาสนาพราหมณ์ใช้คำว่า ฮินดู ต่อท้าย เนื่องด้วยเรียกตามชนชั้นของผู้คนตามแนวคิดวรรณะ ๔ ในคัมภีร์พระเวท ที่อาจหมายถึง เป็นศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาของชาวฮินดูทุกคนมากกว่าจะเป็นเพียงศาสนาของกลุ่มพราหมณ์เพียง ๑ วรรณะเท่านั้น ศาสนาพราหมณ์จึงเปลี่ยนนามเป็นศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อย่างในปัจจุบัน

๓) ยุคพราหมณ์ ในยุคนี้ ช่วง ๘๐๐ – ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ถือเป็นยุคทองของวรรณะพราหมณ์ เนื่องด้วยการประกอบพิธีกรรมถูกผูกขาดโดยพราหมณ์ แม้วรรณะกษัตริย์ยังต้องให้ความยำเกรง เมื่อ

พราหมณ์มีอำนาจมากขึ้นก็ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นโดยมีความเกี่ยวข้องกับเวทมนต์คาถา และเกิดเป็นพระเวทอีก ๑ คัมภีร์ เรียกว่า อาถรรพเวท ด้วยเหตุนี้ การเข้าถึงพิธีกรรมต่าง ๆ กลายเป็นของสงวนเฉพาะผู้ที่เกิดในวรรณะพราหมณ์โดยปริยาย แต่อย่างไรก็ตาม แม้ศาสนาพราหมณ์จะเจริญขึ้น แต่ก็มิอันตกลดลงตามลำดับ เนื่องจากการมีอำนาจมากจนเกินขอบเขตของวรรณะพราหมณ์ ส่งผลให้ผู้คนเกิดความเบื่อหน่ายในเทพเจ้าแบบบุคคลและหันไปนับถือเทพเจ้าในแบบนามธรรมแทน เรียกว่า สิ่งแท้จริงอันติมะ ที่ไม่ถูกจำกัดด้วยขอบเขต ไม่ถูกจำกัดด้วยกาลและเทศะ ศาสนาพราหมณ์ในยุคพราหมณ์นี้ จึงเกิดพัฒนาการอีกขึ้นจากศาสนาแบบอติเทวนิยมสู่ศาสนาแบบเอกเทวนิยม สังเกตได้จากการยกย่องเทพเจ้าสูงสุดว่ายิ่งใหญ่เหนือเทพเจ้าองค์อื่น ๆ สู่การยกย่องให้เป็นเทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่สูงสุดตลอดกาล เรียกว่า พรหมัน ซึ่งมีสภาวะธรรมแบบไม่มีตัวตน

๔) **ยุคอุปนิษัต** ในยุคนี้ ช่วงเวลา ๖๐๐-๔๐๐ ปีก่อนคริสตกาลและถือเป็นยุคร่วมสมัยกับพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ในยุคอุปนิษัตเป็นยุคที่มีการศึกษา และพัฒนาแนวคิดในคัมภีร์พระเวทมาจนถึงที่สุด โดยมุ่งประกาศแนวคิดแบบเอกเทวนิยมด้วยความเชื่อเรื่องมนุษย์ (ชีวาตมัน) กับความเป็นสากลโลก (ปรมาตมัน) โดยทั้งหมดล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือพรหมัน ทั้งนี้ วิวัฒนาการสำคัญของแนวคิดศาสนาพราหมณ์ คือการแสวงหาความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยการปฏิบัติเพื่อถึงความรู้แจ้งกลับคืนสู่พรหม ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ในทำนองเดียวกัน ศาสนาพราหมณ์ยุคอุปนิษัตได้เสนอวิธีการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น ๒ วิธี ได้แก่ การบำเพ็ญตบะและโยคะ^๖

อย่างไรก็ตาม ต่อมาภายหลังศาสนาพราหมณ์ที่มีพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุดเริ่มเสื่อมอำนาจพราหมณ์จึงสถาปนาเทพเจ้าองค์ใหม่ขึ้นมา คือ พระนารายณ์ และพระศิวะร่วมกับพระพรหมเรียกว่า ตริมูรติ หนึ่ง ช่วงก่อน ค.ศ.๖๐๐ - ค.ศ.๒๐๐ เกิดการแข่งขันระหว่างศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนาและศาสนาเซน โดยศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีการแต่งวรรณกรรมทางศาสนาสำคัญไว้ ๒ เรื่อง ได้แก่ ๑) มหาภารตชาดก ระบุว่าด้วยอวตารปางที่ ๗ ของพระนารายณ์ ที่ลงมาปราบอสูรทศกัณฐ์ในร่างพระรามซึ่งเป็นมนุษย์ ๒) มหาภารตชาดก ระบุว่าด้วยเรื่องการทำสงครามระหว่างเครือญาติในวรรณะกษัตริย์ด้วยกัน โดยตอนสำคัญ เรียกว่า ภควัทคีตา ระบุว่าด้วยอวตารปางที่ ๔ ของพระนารายณ์ ที่ลงมาสั่งสอนอรชุนตัวเอกของเรื่องในการทำหน้าที่ของตนเอง บทภควัทคีตานี้ ถูกจัดเป็นยอดคำสอนในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ การทำหน้าที่ และความภักดี

กล่าวโดยสรุป วิวัฒนาการทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีวิวัฒนาการอย่างน้อย ๔ ยุค เริ่มจากการเกิดขึ้นของชนชาติอารยันที่ให้เกิดเรื่องวรรณะ ๔ การให้คุณค่ากับแนวคิดเรื่องธรรมชาตินิยม โดยเริ่มพัฒนาแนวคิดแบบวิญญูณนิยม และให้เกิดคัมภีร์พระเวทขึ้นมา ๓ เล่ม รวมถึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการยกย่องเทพเจ้าจากพระอินทร์สู่การยกย่องพระพรหม ภายหลังศาสนาพราหมณ์มีพัฒนาการในเชิงคัมภีร์เนื่องด้วยเกิดการแข่งขันกับศาสนาที่ถือกำเนิดใหม่อย่างพระพุทธศาสนาและศาสนาเซน โดยมี

^๖ เรื่องเดียวกัน.

วรรณกรรมทางศาสนาที่สำคัญ ๒ เรื่อง คือ มหาภาพัรรมยณะและมหาภาพัรมหาราตะ ต่อมาภายหลังศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็เข้าสู่ยุคปรัชญา ๖ ลัทธิ

จุดกำเนิดคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท

คัมภีร์พระเวทถือว่าเป็นคัมภีร์ที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มี ๑.๐๒๔ บท ซึ่งปรากฏไว้ ๓ คัมภีร์ดั้งเดิมเรียกว่า “ไตรเพท” ภายหลังแต่งขึ้นใหม่ ๑ คัมภีร์ ดังนั้น คัมภีร์พระเวทยุค ๔ คัมภีร์ จึงเรียกว่า “จตุรเวท” มีรายละเอียด ได้แก่

๑) ฤคเวท ว่าด้วยเรื่องบทสรรเสริญคุณของเทพเจ้า และกล่าวถึงแนวคิดเรื่องการทำเนิตรสรพสิ่ง รวมถึงหน้าที่ของพระพรหม

๒) ยชุรเวท ว่าด้วยเรื่องพิธีบรวงสรวง และพิธีกรรมบูชาัญญ

๓) สามเวท ว่าด้วยเรื่องบทสวดถวายน้ำโสมแด่พระอินทร์ และขับกล่อมเทพเจ้า

๔) อาถรรพเวท เป็นคัมภีร์แต่งเสริมในยุคหลังพุทธกาล ว่าด้วยเรื่องเวทมนต์ และการขับไล่เสนียดจัญไร

คำว่า พระเวท มาจากคำว่า เวทะ แปลว่าความรู้หรือแสงสว่าง โดยแสงสว่างในที่นี้ หมายถึงแสงสว่างจากกองไฟตามความเชื่อของชนชาวอารยันโบราณ สมัคร บุราวาศ อธิบายว่า ไฟเป็นสิ่งติดต่อระหว่างโลกของเราที่มองเห็นกับโลกของวิญญาณที่มองไม่เห็น ไฟจึงถูกยกให้เป็นเทวดา คือพระอัคนิ คำนี้ชาวอิหร่านหรือชาวเปอร์เซียเรียกว่า อตาร์ พระอัคนิถูกถือเป็นสื่อสัมพันธ์หรือคนกลาง และเป็นผู้พาพิธีกรรมที่เป็นเครื่องเซ่นสังเวยจากมนุษย์ไปถวายเทวดาต่าง ๆ ที่จริงการบูชาเพลิงนี้เป็นชนบประเพณีของพวกเขาโดยโรเปียนทั้งหมด ดังปรากฏว่าพวกกรีกก็ดี พวกโรมันก็ดี หรือพวกอิหร่านก็ดี ก็บูชาไฟกันทั้งสิ้น และเอาเครื่องเซ่นสังเวยใส่ในกองไฟเป็นพิธีกรรมแก่เทวดาเหมือนกันหมด⁷

เพราะเหตุนี้ คัมภีร์พระเวทเชื่อกันว่า เป็นแนวคิดอันมีบ่อเกิดจากพระพรหม โดยพราหมณ์ได้สดับรับฟังมา เรียกว่า ศรุตี กล่าวคือ เป็นคำสอนซึ่งเป็นของพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง ไม่ใช่คำสอนที่มนุษย์คนใดแต่งหรือประดิษฐ์ขึ้นเป็นคำสอนที่บริสุทธิ์ปราศจากข้อผิดพลาดบกพร่องโดยประการทั้งปวง⁸ คัมภีร์พระเวทเปรียบเป็นเครื่องมือที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง คัมภีร์พระเวทจึงเป็นดังอุปกรณ์ที่ใช้จารจดบันทึกข้อความ คำกล่าว คำบอกเล่าหรือบทบัญญัติต่าง ๆ ผ่านพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า แต่ทั้งนี้ มิได้มีการบันทึกไว้อย่างแน่ชัดว่ามีพราหมณ์ผู้ใดเป็นปฐมอาจารย์คัมภีร์ในการรับศรุตี โดยคัมภีร์พระเวทมีคำสอนอยู่กว้างขวาง แต่หากให้จำเพาะลงไป ภควัตคีตาบท ๒

⁷ สมัคร บุราวาศ, **ปรัชญาพราหมณ์สมัยพุทธกาล**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๙๖.

⁸ บุญมี แทนแก้วและคณะ, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๒๓.

อธิบายไว้ว่า อรชุน! คัมภีร์พระเวทนั้นประกอบด้วยหลักคำสอนใหญ่ ๆ อยู่สามประการ คือ สัตตวะ, รัชะ, และตมะ⁹ ทองหล่อ วงศ์ธรรมมา อธิบายว่า หลักคำสอนพื้นฐาน ๓ ประการสามารถขยายความได้ว่า

๑) สัตตวะ แปลว่า ความแท้จริงหรือความมีอยู่ เป็นมูลฐานก่อให้เกิดความดี ความสุข ความแจ่มใส ความพอใจ ความเบา ความมีประกายสดใส ความเจิดจ้าแห่งแสงสว่าง เป็นต้น กล่าวกันว่าสีของสัตตวะ คือ สีขาว

๒) รัชะ แปลว่า ความเศร้าหมอง เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว (จลนภาพ) ความกระปี้กระเป่า ความเจ็บปวด และความกระวนกระวาย รัชะนี้เป็นตัวกระตุ้นเร้าให้เกิดความเคลื่อนไหว และเปลี่ยนแปลงขึ้น กล่าวกันว่า สีของรัชะ คือ สีแดง

๓) ตมะ แปลว่า ความมืด เป็นมูลฐานแห่งความรู้สึกลึบเฉยๆ การปราศจากความรู้สึกลึบสนใจ ความโง่เขลา ความรู้สึกสับสน ความหดหู่ ซึมเศร้า เหงาหงอย เป็นต้น กล่าวกันว่าสีของตมะ คือ สีดำหรือสีคล้ำ¹⁰

จะเห็นได้ว่า หลักคำสอนสามประการนี้ ถือได้ว่า เป็นหลักคำสอนชั้นศีลธรรมเหมือนคำสอนเรื่องกุศลกับอกุศลของพระพุทธศาสนา การจะเข้าถึงหลักธรรมชั้นปรมาตม์จึงต้องละเรื่องเหล่านี้เสีย เหมือนที่ชาวพุทธถือว่าละบุญละบาปได้จึงจะถึงนิพพาน¹¹ อย่างไรก็ตาม คัมภีร์พระเวทมีมุมมองต่อโลกในลักษณะของการแบ่งโลกออกเป็นแบบทวินิยม กล่าวคือ โลกฝ่ายหนึ่งคือโลกแห่งความดีมีเทพเจ้าผู้ทรงเมตตาเป็นตัวแทน อีกฝ่ายหนึ่งเป็นโลกแห่งความชั่วมีอสูรเป็นตัวแทน คัมภีร์พระเวทในแต่ละคัมภีร์จะแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ได้แก่

๑) มंत्रะ หมายถึง เพลงสวดมนต์สรรเสริญอันวอนพระเจ้า

๒) พรหมณะ หมายถึง คู่มือการบูชา

๓) อารณยกะ หมายถึง คำอธิบายในการทำพิธีกรรมและบูชาต่าง ๆ

๔) อุปนิษัต หมายถึง ส่วนสรุปสมบูรณของพระเวท

ดังนั้น คัมภีร์พระเวทใช้วิธีการรักษาผ่านการท่องจำ เรียกว่า มุขปาฐะเพียงรูปแบบเดียว ซึ่งเหล่าพรหมณ์เคร่งครัดมากในการเรียนพระเวท และเกิดเป็นบัญญัติข้อห้ามไว้ว่า บุคคลนอกวรรณะพรหมณ์ห้ามศึกษาพระเวท ฉะนั้น การรักษาให้คำสอนคงไว้ต้องอาศัยการท่องจำ เรียกว่า มุขปาฐะ ที่ต้องศึกษากับพรหมณ์เท่านั้น และผู้ที่อยู่นอกวรรณะพรหมณ์จะไม่สามารถศึกษาพระเวทได้ หากบุคคลฝ่าฝืนจะได้รับโทษอย่างรุนแรง

⁹ สมภาร พรหมทา, ภาควิชาศาสนา(บทเพลงแห่งองค์ภควัน), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

¹⁰ ทองหล่อ วงศ์ธรรมมา, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๘๒.

¹¹ สมภาร พรหมทา, ภาควิชาศาสนา(บทเพลงแห่งองค์ภควัน), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับหลักคำสอน

หลักคำสอนที่สำคัญในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มี ๔ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑) หลักอาศรม ๔

หลักอาศรม ๔ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินชีวิตของชาวฮินดู¹² ซึ่งชาวฮินดูจะต้องมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตตามค่านิยมทางศาสนาที่ให้คุณค่ากับความสมดุลทั้งทางโลกและทางธรรม โดยคำว่า อาศรม แปลว่า ช่วงวัย ดังนั้น หลักอาศรม ๔ จึงเป็นหลักการแบ่งช่วงชีวิตของบุคคลออกเป็น ๔ ช่วง ช่วงละ ๒๕ ปี ซึ่งผู้เขียนของอธิบายตามการเรียงลำดับอย่างถูกต้อง ดังนี้

ช่วงอาศรม ๑ เรียกว่า พรหมจารี หมายถึง ช่วงชีวิตของการศึกษาเล่าเรียนตามความเหมาะสมแห่งวรรณะตน ด้วยการฝากตนรับใช้พราหมณ์ผู้เป็นอาจารย์ในการประสิทธิ์ประสาทวิชา

ช่วงอาศรม ๒ เรียกว่า คฤหัสถ์ หมายถึง ช่วงชีวิตในวัยที่กำลังสร้างตัวตนด้วยการทำงานและมีคู่ครองเพื่อสืบทายาท ช่วงคฤหัสถ์ถือเป็นช่วงชีวิตที่สำคัญ เนื่องด้วยเป็นช่วงชีวิตที่กำลังทรัพย์ที่สามารถใช้อุปถัมภ์ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและบุคคลในวรรณะพราหมณ์ได้อย่างสำคัญ

ช่วงอาศรม ๓ เรียกว่า วานปรสธ์ หมายถึง ช่วงชีวิตของผู้ที่เริ่มปลงในชีวิตร ด้วยอาการของความหมดอาลัยต่อทรัพย์สมบัติและบุตรหลาน วานปรสธ์จึงเป็นช่วงชีวิตของผู้ที่ประสงค์จะปลีกวิเวกออกจากสังคม ด้วยการอยู่ป่าเพื่ออุทิศตนในการเดินทางภายในสู่โมกษะ

ช่วงอาศรม ๔ เรียกว่า สันยาสี หมายถึง ช่วงชีวิตของบุคคลที่สละความสุขความสะดวกสบายในชีวิตไปเป็นบุคคลเร่ร่อน ต้องขออาหารจากบุคคลอื่นเพื่อยังชีพ และมีโมกษะเท่านั้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

หลักอาศรม ๔ จำเป็นต้องเรียงลำดับตามหัวข้อ โดยไม่สามารถสลับแต่ละช่วงอาศรมได้ และเมื่อพิจารณาตามหลักอาศรม ๔ ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายสูงสุดของบุคคล เรียกว่า ปुरुชาณะ อันสัมพันธ์กับเรื่องทางโลกมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์และกามารมณ์ (อาศรม ๑-๒) และเกี่ยวข้องกับคุณธรรมและการหยั่งลงสู่เอกภาวะ¹³ (อาศรม ๓-๔)

๒) หลักการปฏิบัติระหว่างบุคคล

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีหลักการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่คล้ายคลึงกับหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า หลักคำสอนว่าด้วยการปฏิบัติระหว่างบุคคล¹⁴ มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑) ปิตฤธรรม หมายถึง คุณความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร โดยบิดาต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรตลอดจนบรรลุนิติภาวะ ด้วยการบำรุงเลี้ยงดู เป็นที่ปรึกษา ตลอดจนหาคู่ครองที่เหมาะสมให้

¹² ประทีป สวาโย, **สิบเอ็ดศาสนาของโลก**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๒.

¹³ สุมาลี มหณรงค์ชัย, **ทางสายกลางแบบพุทธพราหมณ์เซน**, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๖๒), หน้า ๓/๕.

¹⁴ บุญมี แท่นแก้ว, **ประวัติศาสตร์ต่างๆและปรัชญาธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔-๓๑.

๒.๒) มาตถุธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร โดยมารดาทำหน้าที่เสมือนเป็นครูคนแรกของบุตร เพราะต้องอยู่เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด จึงต้องทำตนแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร

๒.๓) อาจารย์ธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ โดยครูต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์อย่างไม่ปิดบังและเป็นธรรม รวมถึงครูต้องให้ความรักแก่ศิษย์ดุจดังบิดามารดาให้ความรักแก่บุตร

๒.๔) บุตรธรรมและศิษย์ธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรที่มีต่อบิดามารดา และศิษย์ที่มีต่อครู โดยบุตรและศิษย์ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาและครู นอกจากนี้ ต้องให้ความรักและความรักที่ดีต่อบิดามารดาและครูด้วยใจจริง

๒.๕) ภราตถุธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างพี่ที่มีต่อน้องและน้องที่มีต่อพี่ โดยต่างให้ความเคารพนับถือกัน ละเว้นการดูถูกดูหมิ่นกันไม่ว่าตนจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม และผู้เป็นน้องควรต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นพี่ด้วยใจอ่อนน้อม

๒.๖) ปติธรรมา หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา โดยสามีต้องเลือกสรรภรรยาที่เหมาะสมกับตน ด้วยความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่หรือบิดามารดาของตน และเมื่อเลือกภรรยาแล้ว สามีต้องดูแลเลี้ยงดูเอาใจใส่ภรรยาให้เป็นอย่างดีสมตามฐานะของตน

๒.๗) ปัตินิธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างภรรยา กับสามี โดยหน้าที่ของภรรยาที่ต้องเอาใจใส่ต่อกิจการงานต่าง ๆ ต้องอยู่ในโอวาท และพึงรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของสามี รวมถึงพึงรักษาความสวยความสาว ความสะอาดบริสุทธิ์เพื่อสามี

๒.๘) สวามี-เสกขธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ของนายจ้างกับลูกจ้าง โดยนายจ้างมีหน้าที่โดยตรงต่อลูกจ้างคือให้การเลี้ยงดูลูกจ้างและครอบครัวลูกจ้างด้วยความเมตตา มอบค่าจ้างอย่างเป็นธรรม ด้วยความเหมาะสม และหมั่นเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ถามสุขทุกข์เนื่อง ๆ ในทำนองเดียวกัน ลูกจ้างก็จำเป็นต้องปฏิบัติต่อนายจ้างด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กระทำกิจการงานต่าง ๆ ด้วยความขยันขันแข็ง ไม่ทอดธุระ และพึงรักษาผลประโยชน์ของนายจ้างทั้งทางตรงและทางอ้อม

๒.๙) ราชาธรรม หมายถึง คู่ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชน หรือการปฏิบัติของประชาชนต่อกษัตริย์ โดยกษัตริย์ทำหน้าที่เสมือนพ่อปกครองลูก ให้ความคุ้มครองป้องกันประชาชนจากภัยภายนอก และทำหน้าที่ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนในกรณีเกิดความขัดแย้งในสังคม อย่างไรก็ดี ประชาชนก็ต้องปฏิบัติตนให้สมกับการอยู่ภายใต้รัฐแห่งกษัตริย์ด้วยการให้ความเคารพยำเกรงต่อกษัตริย์ มีความจงรักภักดี และเทอดทูนบูชากษัตริย์ดุจดังสมมติเทพ

หลักการปฏิบัติระหว่างบุคคลได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการความสัมพันธ์ที่ว่าด้วยบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำของบุคคลต่อกัน เพื่อนำสังคมดำเนินไปสู่ความเป็นสังคมแห่งคุณธรรมตามอุดมคติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

๓) หลักปรมาตมัม

หลักคำสอนปรมาตมน์ เป็นคำสอนที่กล่าวถึงภาวะดั้งเดิมของสรรพสิ่งที่แยกย่อยออกจากภาวะต้นกำเนิด ปรมาตมน์ มาจากคำว่า ปรม+อาตมน์ หมายถึง ดวงวิญญาณอันยิ่งใหญ่ หรืออาจกล่าวอีกนัยเรียกว่า มหาพรหม แต่มีใช้สิ่งเดียวกับพระพรหมในตรีมูรติ ปรมาตมน์เป็นสิ่งที่แท้จริงสูงสุดขั้นอันติมะ (Ultimate Truth) มีความเป็นอัตตา¹⁵ บุญมี แท่นแก้ว เสนอว่า ปรมาตมน์มีสภาวะเกิดเอง เป็นอยู่ด้วยตนเอง ไม่มีเพศ เป็นอมตะ มองเห็นไม่ได้ ไม่มีเบื้องต้นและเบื้องปลาย เป็นปฐมวิญญาณของวิญญาณทั้งปวง¹⁶ อย่างไรก็ตาม ปรมาตมน์มีภาวะความเป็นพรหมนั้นร่วมกับชีวาตมน์ กล่าวคือมีภาวะจุดกำเนิดจากพรหมนั้นร่วมกับชีวาตมน์ แต่แตกต่างกันตรงที่ชีวาตมน์ถูกจำกัดด้วยกาลเทศะ ส่วนปรมาตมน์ไม่เป็นที่ถูกจำกัด อุปมาระหว่างชีวาตมน์กับปรมาตมน์เป็นดั่งน้ำในแม่น้ำ น้ำที่ชื่อว่าชีวาตมน์ถูกตักใส่ภาชนะ ชีวาตมน์จึงแปรเปลี่ยนรูปทรงไปตามภาชนะที่ใส่ ส่วนน้ำที่ชื่อว่าปรมาตมน์มิได้ถูกตักใส่ภาชนะ จึงคงรูปร่างเป็นดั่งน้ำในแม่น้ำดั่งเดิม แม้อุปทรงของน้ำทั้ง ๒ จะแตกต่างกันเนื่องจากฝ่ายหนึ่งถูกบรรจุลงภาชนะ หมายถึง ถูกจำกัดด้วยร่างกายและเวลา ส่วนอีกฝ่ายไม่ถูกบรรจุลงภาชนะ หมายถึง ไม่ถูกจำกัดด้วยร่างกายและเวลา แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็นสิ่งเดียวกันแบบแยกกัน

อาการของชีวาตมน์ที่จำกัดด้วยกาลเทศะก็เนื่องด้วยถูกล่อลวงจากมายาที่มีลักษณะของความปั่นป่วนวุ่นวายอย่างไม่มีวันจบสิ้น¹⁷ ส่งผลให้ไม่สามารถรู้แจ้งถึงสภาวะดั้งเดิมได้ จึงต้องเวียนว่ายตายเกิดจนกว่าจะถึงความบริสุทธิ์ ชีวาตมน์จึงเป็นขั้นปฐมของปรมาตมน์ โดยมี ๔ สภาวะ¹⁸ คือ ๑) สภาวะขณะตื่นอยู่ เรียกว่า วิตะ ชีวาตมน์จะผลิตเพลินกับรูปรสกลิ่นเสียงผ่านอายตนะภายในและภายนอก ๒) สภาวะขณะฝัน เรียกว่า ไตชสะ ชีวาตมน์จะผลิตเพลินธรรมารมณ์ผ่านทางใจ ๓.) สภาวะขณะหลับสนิทแต่ไม่ฝัน เรียกว่า ปราชญา ชีวาตมน์มีความรู้สึกถึงความสุขแท้ โดยไม่ขึ้นกับอายตนะภายในและภายนอก ๔) สภาวะขณะเสวยปิตุสุข เรียกว่า อาตมน์ โดยชีวาตมน์ไม่เกิดการรับรู้อารมณ์ทั้งภายในและภายนอก และกลายเป็นอาตมน์รวมหนึ่ง หมายถึง ปรมาตมน์ที่ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและถูกจำกัดด้วยกาลเทศะ ฉะนั้น หลักคำสอนปรมาตมน์ จึงเป็นการอธิบายภาวะแห่งสรรพสิ่งที่ถูกแยกออกจากภาวะเดิมแท้ รวมถึงความสำคัญของการกลับคืนสู่ภาวะเดิมแท้ของสรรพสิ่ง

๔) หลักโมกษะ

¹⁵ เตือน คำดี, ศาสนาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๔๔๑.

¹⁶ บุญมี แท่นแก้ว, ประวัติศาสตร์ต่างๆและปรัชญาธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

¹⁷ ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง, ความคิดสำคัญในปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๓.

¹⁸ พัน ดอกบัว, ปวงปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙-๔๐.

หลักโมกษะ เป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการหลุดพ้นทุกข์ ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อย่างไรก็ตาม การบรรลุโมกษะจะสามารถเป็นไปได้ต้องอาศัยจิตบริสุทธิ์ และการได้มาของจิตบริสุทธิ์เป็นไปได้ ๓ หนทาง คือ ญาณโยคะ กรรมโยคะ และภักติโยคะ¹⁹ ผู้ที่สามารถเข้าถึงโมกษะได้สามารถจำแนกออกได้ ๒ ประเภท²⁰ คือ ๑) ผู้บรรลุโมกษะแล้วยังมีชีวิตอยู่ เรียกว่า ชีวันมukti ๒) ผู้บรรลุโมกษะแล้วดับสังขาร เรียกว่า วิเทหมukti ฉะนั้น การบรรลุโมกษะจึงเป็นจุดหมายปลายทางของชาวฮินดูผู้ปฏิบัติทั้งที่ยังมีชีวิตและไม่มีชีวิต

แม้ว่าหนทางของการบรรลุโมกษะจะสามารถกระทำได้ใน ๓ วิธีการ แต่การเข้าถึงด้วยวิธีทางญาณโยคะ คือการเข้าถึงด้วยปัญญาจัดเป็นหนทางที่ดีที่สุด ดังในภคัทคีตาบท ๒ ที่ว่า อรชุน! จงแสวงหาที่พึง คือปัญญาเถิด²¹ คำว่า ญาณโยคะหรือชชญาณโยคะหรือชชญาณมรรค หมายถึงการกำหนดการปฏิบัติโดยความรู้แจ้ง ความเห็นชอบ อันเป็นผลมาจากการพิจารณาโดยบริสุทธิ์ ไม่สร้างความทุกข์ทรมานให้แก่ชีวะใด ๆ มุ่งแต่การสร้างประโยชน์และความดีงามให้แก่ส่วนรวม²² แต่การฝึกชชญาณโยคะจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักอัฐางโยคะควบคู่ด้วยจึงจะมีความสมบูรณ์ เพราะเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ ทั้งนี้ หลักอัฐางโยคะมี ๘ ประการ กล่าวคือ ๑) ยมะ หมายถึง การงดเว้นเหี้ยมวังทางกาย วาจา ใจ ๒) นียมะ หมายถึง การปฏิบัติตามคำสอน ๓.) อาสนะ หมายถึง วิธีการนั่งในท่าต่าง ๆ ๔) ปราณายามะ หมายถึง การควบคุมลมหายใจเข้า-ออก ๕) ปรัตยาหาร หมายถึง การสกัดจิตหรือการระงับจิต ๖.) ธาธนา หมายถึง การทำจิตให้ตรงกับสิ่งที่คิด ๗.) ธยานะ หมายถึง การทำใจให้นิ่งอยู่ที่จุดเดียว ๘.) สมาธิ หมายถึง การพิจารณาความรู้เข้ากับความเป็นจริงของปารณ

หลักโมกษะ จึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของผู้ที่ศรัทธาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผู้ปฏิบัติถึงขั้นโมกษะจะสามารถหลุดพ้นทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ซึ่งถือเป็นความสุขจริงแท้ที่นิรันดร์

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับลัทธิครุทั้ง ๖

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในมิติเชิงปรัชญา ถือได้ว่าช่วง ๒๐๐ ปีก่อนพุทธกาลจนถึงประมาณ ๑,๒๐๐ ปีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน จัดเป็นยุคทองทางปรัชญา ซึ่ง ณ ห้วงเวลาดังกล่าว ปรัชญาอินเดียถูกแบ่งออกเป็น ๒ สาย ได้แก่ ๑) สายนาสติกะ ประกอบด้วย จารวาก ปรัชญาเซน และพุทธปรัชญา ๒)สายอาสติกะ

¹⁹ เตือน คำดี, ศาสนาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๔๔๒.

²⁰ พัน ดอกบัว, ปวงปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๖.

²¹ สมภาร พรหมทา, ภคัทคีตา(บทเพลงแห่งองค์ภควัน), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

²² อาริ วิชาชัย, ปรัชญาธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓) หน้า ๙๙.

ประกอบด้วย ลัทธิินยาเยะ ลัทธิไวเศษิกะ ลัทธิสางขะเยะ ลัทธิโยคะ ลัทธิมีมางสาและลัทธิเวทานตะ²³ หรืออาจเรียกว่ายุคปรัชญา ๖ ลัทธิ ฉะนั้น การเรียนรู้อาณาพราหมณ์-ฮินดูในเชิงศาสนาแล้ว ควรต้องศึกษาศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในเชิงปรัชญาร่วมด้วยจึงจะสมบูรณ์ โดยหลักคำสอนศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเชิงปรัชญาสามารถแบ่งออกได้ ๖ ลัทธิ ดังนี้

๑) **ลัทธิินยาเยะ**: ลัทธิินยาเยะมีศาสนานามว่า ฤๅษีเคาตมะและอัชปะปาทะ ความหมายของนยาเยะ หมายถึง การโต้แย้ง ซึ่งคำว่า นยาเยะ อาจถูกเรียกได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ตรรกศาสตร์ ประमाणศาสตร์ เหตุวิทยา อนึ่ง หากสังเกตชื่อเรียกของปรัชญานยาเยะจะทำให้ทราบว่า ลัทธิินยาเยะเป็นปรัชญาที่ส่งเสริมสติปัญญา โดยปัญญาที่ผ่านการใช้เหตุผล โดยแนวคิดของลัทธิินยาเยะสามารถวิเคราะห์ได้ กล่าวคือ ในด้านอภิปรัชญา ลัทธิินยาเยะมีลักษณะเป็นลัทธินิยม คือเชื่อในเรื่องโลกภายนอกตัวที่ถูกประกอบขึ้นด้วยปรมาณูจำนวนนับไม่ถ้วน และยังเชื่อในเรื่องพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ มีมิตินาฏภาพมากด้วยอำนาจแห่งผู้สร้าง อำนาจแห่งผู้ควบคุมและอำนาจแห่งผู้ทำลายล้าง หากผู้ใดเชื่อฟังปฏิบัติตามก็จะนำไปสู่ความจริงสูงสุด เรียกว่า โมกษะ ด้านญาณวิทยา ปรัชญานยาเยะแสวงหาความจริงอย่างมีเหตุผล ตามหลักตรรกวิทยา โดยปรัชญานยาเยะเชื่อว่าบ่อเกิดความรู้ มี ๔ อย่าง ได้แก่ ๑.) ปรตยักษะ คือความรู้เชิงประจักษ์ที่ปรากฏต่อบุคคลโดยตรงก่อให้เกิดประสบการณ์ ๒.) อนุमान คือการคาดคะเนหาเหตุผลอันก่อให้เกิดความรู้ ๓.) อูปमान คือความรู้ที่เกิดจากการเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบ ๔.) ศัพท์ คือความรู้ที่เกิดจากพยาน คำบอกเล่า หรือวัตถุหลักฐาน และด้านคุณวิทยา ปรัชญานยาเยะมองความหลุดพ้นจากอภิปรัชญาเป็นความงาม และบุคคลจะรู้แจ้งถึงความหลุดพ้นได้จะต้องผ่านแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งบุคคลสามารถศึกษาได้จากคัมภีร์พระเวทด้วยความนอบน้อมและต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามระดับขั้นควบคู่กัน

๒) **ลัทธิไวเศษิกะ**: ลัทธิไวเศษิกะมีศาสนานามว่า กนาทะ ไวเศษิกะ หมายถึง พิเศษ, แตกต่าง โดยมีนัยว่า เป็นสำนักปรัชญาที่กล่าวถึงสิ่งที่แตกต่างจากสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้ แนวคิดลัทธิไวเศษิกะสามารถอธิบายได้ว่าด้านอภิปรัชญา ลัทธิไวเศษิกะขึ้นชื่อว่าเป็นพหุปรมาณุนิยม โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งในเอกภพเกิดจากปรมาณู ไม่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด หากสรรพสิ่งแตกสลาย ปรมาณูจะยังคงอยู่ ซึ่งประกอบด้วย ปรมาณูของดิน น้ำ ไฟ และลม โดยคุณสมบัติของปรมาณูเป็นส่วนประกอบที่มีขนาดเล็กที่สุดของสสาร และไม่สามารถรับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัส ทั้งยังเชื่อว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก รวมถึงความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ ล้วนมีพระผู้เป็นเจ้าบงการอยู่เบื้องหลัง โดยมีพระผู้เป็นเจ้าทรงดูแลอย่างใกล้ชิด ด้านญาณวิทยา ลัทธิไวเศษิกะยึดหลักการของใช้ตรรกวิทยาในการพิสูจน์ความจริงถึงความจริงทั้งหลายที่มีอยู่ ด้วยเหตุนี้ ความรู้ที่ได้มาของลัทธิไวเศษิกะ จึงเป็นความรู้ที่เกิดจากการใช้เหตุผลตามแบบตรรกศาสตร์ และด้านคุณวิทยา ลัทธิไวเศษิกะเชื่อว่าความงามเกิดจากชฎาณ หรือญาณ อันได้ทำลายอภิปรัชญาจนนำไปสู่การรู้แจ้งในความจริง ส่งผลให้บุคคลไม่ต้องตกอยู่

²³ อติคัคคี ทองบุญ, **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐-

ภายใต้อำนาจของโมหะอีกต่อไป รวมถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงโมกษะด้วยการหยุดก่อกรรม สร้างบุญ บาบ เมื่อไม่มีบุญบาปใหม่ บุคคลก็จะสิ้นสุดพันธะของกรรม แล้วจึงสามารถเข้าสู่โมกษะได้

๓) ลัทธิสาขชยะ: ลัทธิสาขชยะ มีลักษณะเป็นสังขนิยมเชิงทวินิยม ที่เชื่อว่าสัจภาวะมีอยู่ ๒ สิ่ง ปรัชญาสาขชยะเป็นปรัชญาที่ถือกำเนิดก่อนพระพุทธศาสนาราว ๑๐๐ ปี มีศาสนานามว่า กปิละ ตามพุทธ ประวัติสันนิษฐานว่า เจ้าชายสิทธัตถะเคยศึกษากับอาจารย์พรตาสและอุทกตาสผู้เป็นคณาจารย์ในลัทธิสาขชยะมาก่อน^{๒๔} สาขชยะ หมายถึง จำนวนหรือการนับ, ความรู้ที่ถูกต้อง โดยเชื่อว่าลัทธิสาขชยะมีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญา ได้แก่ ด้านอภิปรัชญา ลัทธิสาขชยะเชื่อว่า สิ่งที่เป็นมูลฐานหรือความจริงแห่งสรรพสิ่งมี ๒ สิ่ง โดยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นดำรงอยู่เอง เรียกว่า ประกฤติฝ่ายหนึ่ง ถือว่าเป็นสิ่งแรกของจักรวาล ประกอบกันด้วย ๓ คุณสมบัติ ได้แก่ ๑) สัตวะ แทนค่าด้วยสีขาว หมายถึง ความดีที่ส่งผลให้เกิดความสุข ทั้งยังเป็นศูนย์กลางของแสงสว่าง ๒) รัชะ แทนค่าด้วยสีแดง หมายถึง ความผิดพลาด เป็นส่วนที่ก่อทุกข์ ๓) ตมะ แทนค่าด้วยสีดำ หมายถึง ความโง่เขลา ความมึนงง ความหลง โดยคุณสมบัติทั้ง ๓ แม้มีความขัดแย้งแต่ทำงานร่วมกัน เปรียบดั่งนายทุนกับแรงงาน แม้มีความขัดแย้งกันแต่ร่วมมือกันเพื่อผลิตสินค้า และความจริงตามมุมมองลัทธิสาขชยะอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ปุรุชะ เป็นความจริงที่อยู่คู่กับประกฤติ หมายถึง อาตมัน ทำหน้าที่รู้ด้วยการไม่ขึ้นกับสิ่งใดและให้ความรู้ในแบบบริสุทธิ์ เทียงแท้ ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ดี ลัทธิสาขชยะมิได้ให้ความสำคัญกับพระผู้เป็นเจ้ามากดังเช่นสำนักอื่น ในด้านญาณวิทยา ความรู้ในปรัชญาลัทธิสาขชยะเชื่อว่าเหตุผลเป็นไปในลักษณะสัจการะวาหะ เชื่อว่าผลมีอยู่ก่อนในเหตุ การเกิดของผลเป็นเพียงการคลี่คลายออกจากสิ่งที่ป็นเหตุ เช่น แผลเกิดจากแผลไม่ได้เกิดจากสุนัข โดยลัทธิสาขชยะให้เหตุผลที่เชื่อตามที่กล่าวอ้างว่า ๑) ถ้าผลไม่มีอยู่ก่อนในเหตุก็จะมีสิ่งนั้นอยู่ ๒) ผลเป็นเพียงการเกิดขึ้นของสิ่งที่ปรากฏ มิใช่การเกิดขึ้นใหม่ ๓.) ผลคือเนื้อหาที่แฝงอยู่ในเหตุ และ ๔) สิ่งที่เกิดขึ้นมาสัมพันธ์กับสิ่งที่ป็นเหตุอยู่ก่อนแล้ว และด้านคุณวิทยา การทำลายล้างเหตุแห่งทุกข์ นำไปสู่ความงามของชีวิต การปลดปล่อยปุรุชะออกจากสิ่งร้อยรัด คือจำเป็นต้องให้ปุรุชะมีความเป็นอิสระ อยู่เหนือบุญและบาป เมื่อทำตามหากปุรุชะรู้ชัดถึงธรรมชาติของตน ก็จะสามารถกลับคืนสู่ภาวะความบริสุทธิ์แห่งวิญญาณตามเดิม

๔) ลัทธิโยคะ: ลัทธิโยคะมีลักษณะเป็นเทวนิยม คือเชื่อในพระผู้เจ้าที่ดำรงอยู่ แต่การดำรงอยู่นั้นมิได้ดำรงอยู่ในภาวะของผู้ทรงอำนาจ หากแต่ดำรงอยู่เพื่อให้บุคคลเกิดความรู้สึกศรัทธาในการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายในการเข้าถึงพระองค์ ลัทธิโยคะมีปทัชชีเป็นศาสดา แต่มิได้เป็นผู้คิดค้นแนวคิดโยคะ แต่เป็นผู้เรียบเรียงความรู้ขึ้นใหม่ เรียกว่า โยคสูตร ทั้งนี้ คำว่า โยคะ มีความหมายหลายนัย เช่น การกระทำ, การปฏิบัติ, วิธีการ, การดับความเปลี่ยนแปลงของจิต เป็นต้น โดยลัทธิโยคะสามารถจำแนกแนวคิดทางปรัชญาได้ กล่าวคือ ด้านอภิปรัชญา ปรัชญาสาขชยะเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าที่ดำรงอยู่ในภาวะโมกษะอยู่ตลอดเวลา และมีความสำคัญมากในขั้นของการปฏิบัติโยคะ โดยเฉพาะการอธิฐานจิตต่อพระผู้เป็นเจ้าเพื่อการอุทิศตน

²⁴ สุนทร ณ รั้งยี, **ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๓.

อย่างไรก็ตาม ลัทธิโยคะไม่ได้ให้คุณค่ากับพระผู้เป็นเจ้าในลักษณะของเทพเจ้าว่าเป็นผู้ทรงควบคุมสรรพสิ่งทั้งหลาย ด้านญาณวิทยา เน้นในเรื่องของการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความจริง เรียกว่า โยคะ มี ๘ ประการ ได้แก่ ๑.) ยมะ ว่าด้วยความสำรวมในความประพฤติ ๒.) นียมะ ว่าด้วยการกำหนดอุปนิสัยที่ดี ๓.) อาสนะ ว่าด้วยคำสอนเกี่ยวกับท่าทางทำสมาธิที่ถูกต้อง ๔.) ปราณยมะ ว่าด้วยเรื่องวิธีการกำหนดลมหายใจ ๕.) ปรัตยาหาระ ว่าด้วยเรื่องวิธีขจัดอารมณ์ คือการบังคับจิตมิให้รับอารมณ์จากภายนอก ๖.) ธ्यान ว่าด้วยเรื่องของการเพ่ง คือการกำหนดจิตให้อยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่งหรือกับวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อมิให้จิตฟุ้งซ่าน ๗.) ธาธนะ ว่าด้วยเรื่องการรักษาส่งที่เพ่งไว้ คือเมื่อจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ต้องรักษากวะนั้นให้มั่น และ ๘.) สมาธิ ว่าด้วยเรื่องของการมีจิตแน่วแน่ มันคงอยู่ในอารมณ์เดียว และด้านคุณวิทยา ลัทธิโยคะเน้นเรื่องการเข้าความรู้แจ้งตนอย่างสมบูรณ์ ด้วยการหลุดพ้นออกจากพันธนาการคืออวิชชาทั้งปวง เพื่อมุ่งความดีสูงสุด เรียกว่า โมกษะ ที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของลัทธิโยคะ ในทำนองเดียวกัน ความสามารถในการเข้าสู่โมกษะก็ถือเป็นความงามของชีวิตอย่างสูงสุด

๕) **ลัทธิมีมางสา:** ลัทธิมีมางสา มีศาสนานามว่า ไชมินิ ก่อตั้งขึ้นในช่วงราว ๖๐๐ – ๒๐๐ ปีก่อนคริสตกาล คำว่ามีมางสา แปลว่า การสอบสวน, การพิจารณา โดยมีนัยคือการสอบสวนพิจารณาพระเวทในส่วนเบื้องต้น คือ มंत्रะและ พราหมณะ แม้ว่าลัทธิมีมางสาจะถือเป็นปรัชญาในสายอาสติกะ แต่ลัทธิมีมางสาจัดได้ว่าเป็นลัทธิที่มีฐานอิสระจากพระเวท ทั้งนี้ ลัทธิมีมางสามีแนวคิดเชิงปรัชญา กล่าวคือ ด้านอภิปรัชญา เชื่อว่าคัมภีร์พระเวทเป็นสิ่งนิรันดร์ และไม่มีผู้แต่ง โดยเป้าหมายของลัทธิมีมางสา คือการตรวจสอบเพื่อหาข้อสนับสนุนคัมภีร์พระเวทให้สามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือ สิ่งนี้จึงเป็นเรื่องของการพิสูจน์ และตีความให้คัมภีร์พระเวทเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ด้านญาณวิทยา ลัทธิมีมางสาถือเป็นประเด็นสำคัญ เพราะเป็นลัทธิที่เน้นการตรวจสอบด้วยความรู้ ซึ่งเชื่อว่า ความรู้ทุกอย่างสามารถสมเหตุสมผลได้ในตัวเอง โดยไม่ต้องนำความรู้อื่นหรือเงื่อนไขอื่นแต่ประการใด โดยลัทธิมีมางสาเชื่อว่า การรับรู้ที่ถูกต้องมี ๖ วิธีการ ได้แก่ ๑.) ความรู้เชิงประจักษ์ ๒. ความรู้จากการอนุมาน ๓.) ความรู้จากการบอกเล่า ๔.) ความรู้จากการเปรียบเทียบ ๕.) ความรู้ดัชนี ๖.) ความรู้จากการปฏิเสธ และด้านคุณวิทยา ความงามของลัทธิมีมางสา คือการได้ใช้หลักความรู้เข้ามาตรวจสอบคัมภีร์พระเวท เพื่อยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ส่วนในเชิงจริยศาสตร์ กล่าวถึงกรรมแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด^{๒๕} ได้แก่ ๑.) กรรมที่ต้องกระทำ หมายถึง ถ้าไม่กระทำจะก่อให้เกิดบาป เช่น การบรวงสรวง การสวดมนต์ประจำวัน ฯลฯ ๒.) กรรมที่ทำได้ ไม่ทำได้ หมายถึง ถ้าไม่กระทำก็จะไม่ก่อโทษ เช่น การพลีกรรมบางอย่าง ๓.) กรรมที่ต้องห้าม หมายถึง หากกระทำจะต้องได้รับโทษ เมื่อตายแล้วย่อมตกนรก ฉะนั้น การกระทำความผิดตามข้อแนะนำในลัทธิมีมางสาย่อมถือเป็นความดี

^{๒๕} มหาจุฬาฯ วิชาการ, พุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๒๙๔.

๖) **ลัทธิเวทานตะ**: ลัทธิเวทานตะ มีผู้ก่อตั้งคือ พาทรายณะ มีชีวิตอยู่ในช่วงราว ๖๐๐ – ๒๐๐ ปีก่อนคริสตกาล และเป็นอาจารย์ของไซมินิในปรัชญามีมางสา ลัทธิเวทานตะมีเป้าหมายในการตรวจสอบเพื่อยืนยันความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทในส่วนท้าย ลัทธิเวทานตะจึงถือเป็นที่สุดแห่งความรู้ของพระเวท แนวคิดส่วนใหญ่ว่าด้วยเรื่อง ญาณ การสอบสวนเกี่ยวกับปรมาตมัน และความสัมพันธ์ระหว่างพรหมกับมนุษย์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ กล่าวคือ ด้านอภิปรัชญา ลัทธิเวทานตะเชื่อว่า ความบริสุทธิ์แท้คือพรหม และปรากฏการณ์ของสรรพสิ่งเป็นเพียงมายา แม้แต่ร่างกายของบุคคล ก็ถือเป็นมายา แต่ชีวิตประกอบด้วยร่างกายกับอาตมันที่ติดข้องอยู่ในร่างกายด้วยความโง่ ความหลง จึงทำให้บุคคลยังต้องเวียนว่ายตายเกิดเปรียบดังเมื่อบุคคลตายอาตมันก็หลุดเสียดื้อคือร่างกาย แล้วแสวงหาเสียดื้อใหม่คือร่างกายใหม่เพื่อสิงสถิต หากยังไม่รู้แจ้งถึงความโง่และความหลง บุคคลก็จะติดข้องวนเวียนอยู่ในระบบสังสารวัฏไปตลอด ในเชิงอภิปรัชญา ลัทธิเวทานตะจึงมีเป้าหมายสูงสุดคือการรู้แจ้งเพื่อกลับคืนสู่ภาวะแห่งพรหม ด้านญาณวิทยา มีเป้าหมายคือต้องการให้บุคคลหลุดพ้นจากความโง่และความหลง โดยการศึกษาจากผู้รู้และมีความมุ่งมั่นเพื่อเข้าถึงความรู้ ด้วยหลักการ ๑.) ฟังคำสอนจากครู ๒.) เข้าถึงหลักคำสอนด้วยเหตุผล ๓.) วางสมาธิกับสัจจะอยู่เสมอ ซึ่งสัจจะดังกล่าว หมายถึง ความบริสุทธิ์แห่งพรหม โดยผู้ศึกษาต้องภาวนาถึงสัจจะนี้จนเข้าขั้นชำนาญ ในท้ายที่สุด ความรู้จะปรากฏขึ้นชัดแก่บุคคลถึงความเป็นพรหม จึงถือว่าบรรลุอมตธรรม และด้านคุณวิทยา เชื่อว่า การกระทำที่ไม่ทอดธุระ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างของสังคมได้จากการเข้าถึงโมกษะถือเป็นความงาม และการปฏิบัติตามแนวทางพระเวทด้วยการเชื่อฟังผู้เป็นอาจารย์ ด้วยการสละความทะยานอยากในกามสุข และปฏิบัติเพื่อโมกษะถือเป็นความดีในลัทธิเวทานตะ

บทสรุป

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนาประเภทพหุเทวนิยม มีคัมภีร์พระเวทเป็นคัมภีร์หลัก เรียกว่า จตุเวท ความรู้ในพระเวทเป็นศรัทธา และสืบทอดด้วยวิธีการมุขปาฐะของเหล่าพราหมณ์ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีหลักคำสอนสำคัญ คือ หลักอาศรม ๔ หลักการปฏิบัติระหว่างบุคคล หลักปรมาตมัน และหลักโมกษะ นอกจากนี้คำสอนเชิงปรัชญาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แบ่งออกเป็น ๖ ลัทธิ คือ ๑) ลัทธิินยายะ เป็นลัทธิที่เน้นการใช้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ มีลักษณะเป็นสัจนิยม เชื่อเรื่องโลกภายนอกตัวที่ถูกประกอบขึ้นด้วยปรมาณูและถูกควบคุมด้วยอำนาจแห่งพระผู้เป็นเจ้า ๒) ลัทธิไวเศสิกะ มีลักษณะเป็นพหุปรมาณุนิยม โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งในเอกภพเกิดจากปรมาณู ไม่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด โดยเป็นไปตามอำนาจแห่งพระผู้เป็นเจ้า ลัทธิไวเศสิกะยึดหลักการใช้ตรรกวิทยาในการพิสูจน์ความจริง ๓) ลัทธิสางขยะ มีลักษณะเป็นสัจจะเชิงทวินิยม โดยเชื่อว่าสัจจะภาวะมีอยู่ ๒ สิ่ง กล่าวคือ ประกฤติ ถือเป็นสิ่งแรกของจักรวาล และปุรุษะ หมายถึง อาตมัน ลัทธิสางขยะเชื่อว่าเหตุผลเป็นไปในลักษณะลัดการยะวาทะ การเกิดของผลเป็นเพียงการคลี่คลายออกจากสิ่งที่เป็นเหตุ ๔) ลัทธิโยคะ มีลักษณะเป็นเทวนิยม เน้นการปฏิบัติโยคะเพื่อเข้าถึงความจริงเพื่อการรู้แจ้งตนด้วยการควบคุมระหว่างกายกับจิตใจ ๕) ลัทธิมีมางสา มีลักษณะเป็นพหุสัจนิยมที่มีฐานทางความคิดเป็นอิสระจากพระเวท มีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบหาข้อสนับสนุนคัมภีร์พระเวทให้สามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล เน้นการตรวจสอบความรู้ ซึ่งเชื่อว่าความรู้ทุกอย่างสามารถสมเหตุสมผลได้ใน

ตัวเอง โดยไม่ต้องนำความรู้อื่นหรือเงื่อนไขอื่นมาใช้ประกอบแต่ประการใด และ ๖) ลัทธิเวทานตะ มีลักษณะเป็นเอกนิยม โดยมีเป้าหมายในการตรวจสอบเพื่อยืนยันความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทในส่วนท้าย เป็นการสอบสวนเกี่ยวกับปรมาตมัน โดยเชื่อว่า ความบริสุทธิ์แท้คือพรหม และปรากฏการณ์ของสรรพสิ่งเป็นเพียงมายา แม้แต่ร่างกายของบุคคล ก็ถือเป็นมายา แต่ชีวิตประกอบด้วยร่างกายกับอาตมันที่ติดข้องอยู่ในร่างกายด้วยความโง่ ความหลง จึงทำให้บุคคลยังต้องเวียนว่ายตายเกิด และการกระทำที่ไม่ทอดธุระ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ด้วยการสละความอยากในกามเพื่อโมกษะ อันถือเป็นความดีที่จะนำไปสู่ความสุขนิรันดร์ ดังนั้นหลักคำสอนเชิงปรัชญาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงเป็นคำสอนที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ผ่านการใช้หลักตรรกศาสตร์ มีความเชื่อในอำนาจของพระผู้เป็นเจ้า และเชื่อในความจริงสูงสุดคือโมกษะอย่างสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- เดื่อน คำดี. (๒๕๓๑). **ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทองหล่อ วงศ์ธรรมา. (๒๕๓๕). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (๒๕๔๖). **ประวัติศาสตร์ต่างๆและปรัชญาธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์.
- _____. และคณะ. (๒๕๒๙). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประทีป สวาโย. (๒๕๔๕). **สิบเอ็ดศาสนาของโลก**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (๒๕๔๗). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้ง.
- ประเวศ อินทองปาน. (๒๕๕๓). **พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพฑูรย์ พัฒน์ใหญ่ยิ่ง. (๒๕๓๐). **ความคิดสำคัญในปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์.
- พิน ดอกบัว. (๒๕๔๕). **ปวงปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- มหาจุฬาร วิชาการ. ๒๕๓๒. **พุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิต. (๒๕๕๔). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒน์อินเตอร์พรีน.
- สมภาร พรหมทา. (๒๕๔๑). **ภควิทิตา (บทเพลงแห่งองค์ภควัน)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

สมัศร บุรารวาศ. (๒๕๑๖). **ปรัชญาพราหมณ์สมัยพุทธกาล**. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.

สุนทร ณ รั้งยี. (๒๕๓๗). **ปรัชญาอินเดีย: ประวัติและลัทธิ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (๒๕๖๒). **ทางสายกลางแบบพุทธพราหมณ์เซน**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (๒๕๔๐). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

อารี วิชาชัย. (๒๕๔๓). **ปรัชญาธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

